

MERE END ZEN

– Ny-minimalismen i nyere arkitektur

ny-minimalismen

I midten af 1990'erne er "minimalismen" tidens trend i medierne og indenfor design, moden, teatret, litteraturen og populærmusikken. Også arkitekturmedierne diskuterer en "minimalisme" både som et formelt udtryk og som en særlig holdning til konstruktion, perception og kognition af form.

"Minimal Art" benyttes første gang i 1965 til at betegne en ny kunstretning i USA, i hvilken dialektikken mellem objektet og iagttagerens perception kommer i fokus for oplevelsen. "Minimalismen" er imidlertid ikke en bevægelse med et kollektivt program rettet mod et fælles mål, men primært kunst- og arkitekturkritikkens forsøg på at beskrive en tendens i kunsten og senere arkitekturen.

Fra slutningen af 1980'erne arbejder ikke mindst de schweiziske arkitekter Herzog & de Meuron med en inspiration fra minimalkunsten og perceptionspsykologien, ofte kombineret med en særlig interesse for facadekonstruktioner udført i utraditionelle bygningsmaterialer. Bygningens ydre fremtoning – facadebilledet – accentueres. I midten af 90'erne er "minimalisme"

diskussionen på sit højeste. Italienske, spanske, portugisiske, og franske arkitekter m.fl. arbejder med enkle, basale bygningskroppe og gentagelsen som strategi. I England knyttes en "minimalisme" især til bolig-, galleri-, og butiksyndretning. Arkitekter som John Pawson og Claudio Silvestrin arbejder for bl. a. modefirmaet Calvin Klein og bliver stildannende med enkle, kølige interieurer, hvidmalede eller i neutrale farver, og med en stærkt reduceret detaljering. Sidst i 90'erne problematiseres "minimalismen" i stigende grad. Den engelske minimalisme kritiseres for sit tvetydige forhold til modeindustrien og medierne, og den schweiziske Peter Zumthors termiske bad i Vals for et misforhold mellem en intention om autentisk oplevelse og materialernes ægthed og bygningens reelle virkelighed som iscenesat kulisse.

Ved århundredeskiftet ses "nyminimalismen" som et udtryk for en generel tendens i arkitekturen mod en "formløshed". Der er en stigende efterspørgsel på en "basic" arkitektur, bygninger uden egenskaber, som er så flexible som muligt og som kan opfylde de mest almene, gennemsnitlige krav. Østrigske arkitek-

ter som f.eks. Baumschlager & Eberle kommer i fokus i forlængelse af minimalismediskussionen. Formelt set anvendes minimale strategier, men der tales ikke længere om form, kunst, perception, eller mode, men om økonomi og ressourcemanagement, om bygherren, om stedet, og om brugerne.

"Less is more" ?

Den tyske arkitekt Mies van der Rohe's berømte diktum "Less is More" synes at udgøre en almen indgang til iagttagelse af fænomenet, men både 1960'ernes kunstnere og 1990'ernes arkitekter vægrer sig imidlertid mod den reduktive konnotation af "minimal" og "Less is More".

På baggrund af et nyt, funktionelt uddifferentieret og hyperkomplekst informationssamfund får "minimal" betegnelsen i slutningen af det 20. århundrede en anden betydning end under mellemkrigstidens socialreformer.

Snarere end at bringe de iagttagne værker til formpræferencen "Less is More" for bekræftelse efter dets målestok, vælger afhandlingen derfor at konfrontere udsagnet med aktuelle værker for derigennem at problematisere dets evne til at prædikere 1990'ernes arkitektur. Fænomenet "ny-minimalisme" forsøges således perspektiveret gennem en iagttagelse af den udelukkede side til udsagnet "Less is More".

japan

Det er interessant, at mediernes diskussion af en ny "minimalisme" – fra sin begyndelse først i 1980'erne og til i dag – i høj grad henviser til japanske arkitekter og designere. Ikke mindst Tadao Ando, Shin Karamatsu, Toyo Ito og Kazuyo Sejima er her centrale skikkelser.

Den japanske historieforskning bliver sig – samtidig – i stigende grad bevidst om den japanske kulturs førmoderne baggrund. Det præ-moderne Japans centra-

le ledeforskelle for perception, kognition m.m. anses af nutidige iagttagere for mere eller mindre funktionelt ækvivalente med centrale distinktioner i det post-moderne, og afhandlingen hævder, at dette også kan iagttages i den nyere minimalarkitekturs koder.

Afhandlingens værkanalytiske indgang til "ny-minimalismen" er en foranalyse af simpel 1. orden, der iagttager de arkitektoniske koder for komposition, materiale og lys i bygninger af Tadao Ando, John Pawson, Toyo Ito, Herzog & de Meuron, og Sejima & Nishizawa, ud fra distinktionen mindre/mere. Analysen konditionerer denne til den funktionelle—ækvivalent reduktion/gentagelse, der vælges som udgangspunkt for videre værkanalytisk iagttagelse.

en iagttager-baseret videnskabsteori

Overvejelser i nyere videnskabsteori vedrørende forskningens muligheder for erkendelse kritiserer, forestillingen om den selvstændige eksistens af en iagttager-uafhængig, "objektiv" virkelighed, og hævder at "virkeligheden" for os hver især, er en virkeligheds konstruktion gennem en interkorrelation af vore san-

seorganers forskellige aktiviteter, snarere end den allerede eksisterende, objektive, fælles virkelighed, som kan bekræftes gennem videnskabelig metode.

Strategier i den nyere konstruktivisme arbejder med en grundlæggende sondring mellem en simpel iagttagelse af et hvad ude i verden, og en fordoblet iagttagelse af hvorfra iagttageren iagttager det iagttagede. Med en sådan forskel mellem en iagttagelse af henholdsvis. 1. og 2. orden åbnes op for muligheden af en kritisk spørgeren til hvordan, hvornår, hvorfor, osv. I konstruktivismen er iagttagelsen af et "noget" ude i verden reelt en konstruktion af dette "noget" som en enhed af de specifikke distinktioner, iagttageren selv bringer i anvendelse.

Medudgangspunkt i nutidens funktionelt uddifferentierede samfundssystemer, opdaterer den nyere systemteori virkelighedsbegrebet til nutidens serielt sideordnede, polykontekstuelle "virtuelle virkeligheder", der vedvarende aktualiseres i kommunikationssystemernes stadige bevægelse som konstruktioner af nye enheder af historisk betingede og iagttagerperspektiv-afhængige distinktioner.

Den konstruktivistiske iagttager alternerer mellem iagttagelse af fremmedreference (fænomenets distinktioner) og iagttagelse af selvreference (iagttagerens specifikke valg af distinktioner) for derved at (re-)konstruere fænomenet som en specifik enhed af distinktioner.

På baggrund af især kybernetikeren Heinz von Foersters iagttagelse af iagttageren¹, biologen Humberto R. Maturanas model for videnskabelig iagttagelse², matematikeren George Spencer-Browns formkalkule³ og sociologen Niklas Luhmann's systemteori⁴ undersøger afhandlingen "ny-minimalismen" i 4 operationer, der : 1) vælger en forskel, der gør en forskel, og iagttager et fænomen 2) konstruerer en hypotese til forklaring af fænomenet 3) konstruerer andre iagttagelser ud fra hypotesens distinktioner 4) iagttager iagttagelsen gennem en andens øjne i en genindføring af iagttageren – distinktionens udelukkede tredje.

Kriteriet for videnskabelig bekræftelse er ifølge Maturanas model, at iagttagelsesoperationerne er sammenhængende for fagspecifikke iagttagere.

Ken Rivad, KA

Noter

1. Heinz von Foerster: Wissen und Gewissen. Versuch einer Brücke, red. Schmidt, Frankfurt.a.Main, Suhrkamp Verlag, 1993
2. se f.eks. Humberto R. Maturana og Francisco J.Varela: The Tree of Knowledge. The Biological Roots of Human Understanding, Shambala, Boston & London, 1998, p. 28;
3. George Spencer-Brown: Laws of Form, George Allen and Unwin LTD, London, 1969
4. Niklas Luhmann: Sociale systemer. Grundrids til en almen teori. Hans Reitzels Forlag, Kbh., 2000